

Inga Stepukonienė

GARLIAVOS ŠV. TREJYBĖS BAŽNYČIOS PARAPIJA

ANOTACIJA: Straipsnyje apžvelgiama Garliavos šv. Trejybės bažnyčios parapijos istorija nuo XIX amžiaus pradžios iki šių dienų, pristatomos ryškiausios kunigų asmenybės nuo pat bažnyčios pastatymo 1809 metais ir parapijos įkūrimo, aptariamos katalikiškojo religinio gyvenimo tradicijos, būdingos šiam Sūduvos regionui. Daug dėmesio skiriama bažnytiniam ir religiniam gyvenimui XX amžiuje bei su tuo susijusiems krašto kultūriniais -istoriniams įvykiams ir reiškiniams: pasipriešinimui sovietinei okupacijai, Katalikų bažnyčios kronikos platinimui, tautos Atgimimo žadinimui.

ANNOTATION: The article aims to survey the historical development of the parish and the religious community's activities from the very beginning of the 19th century to our days, to present the most famous personalities of the priests beginning with the church construction in 1809 and the founding of the parish, and to describe traditions of the Catholic religious life specific to the Lithuanian region of Sūduva.

Much attention is paid to the church and religious life in the 20th century as well as the connected to it cultural and historical events, and phenomena of our country: the resistance to the

RELIGINIO GYVENIMO SAVITUMAS XIX A. IR XX A. I PUSĖJE

Garliavos Šv. Trejybės katalikų bažnyčią 1809 m. pastatė grafas Jozefas Godlevskis, kuris dar po 1795 m. šioje Sūduvos dalyje buvo įgijęs didžiulius žemės plotus, apie 2000 valakų, nuo Nemuno link Marijampolės. Į bažnyčios statybos darbus buvo sukviesta daugybė baudžiauninkų, kurių daugelis, pavilioti graži pažadų, atbėgo iš gretimų žemių ir dvarų. Jie buvo apgyvendinti dabartinėje J. Gabrio gatvėje, kuri vėliau įgijo varguolių kvartalo žymę ir buvo vadinama Jurzdiku. Baudžiauninkams Godlevskis skyrė po margą žemės, kad jie galėtų nuolatinai įsikurti šioje vietovėje.

Garliavos Šv. Trejybės bažnyčia buvo statoma tuo metu gūdžiam miške, šalia vingiuojančio kelio Alytaus link, tad pirmiausia baudžiauninkams teko kirsti miško plotus, daryti skynimus, gabenti statybinių medžiagą. Pasak B. Kviklio, pastatyta mūrinė bažnyčia pusiau renesansinio, pusiau empirinio stiliaus, dailių fasado architektūrinių proporcijų. Buvo su dviem bokštais ir juos dailiai jungiančiu frontonu¹. Pirmuoju bažnyčios klebonu paskirtas uždarytos Jonučių kopyčios vikaras Jonas Survila. Jis Garliavoje klebonavo nuo 1817 iki 1827 metų. Bažnyčią 1823 m. konsekrovo Seinų vyskupas Čiževskis, po to grįždamas į Seinus jis mirė. 1826 m. buvo įkurta Garliavos parapija. Parapijai grafas Godlevskis padovanojo 46 margus žemės, kurią po nepavykusio sukilimo 1866 m. rusai atėmė ir paliko tik 6 margus². Tai buvo bausmė už aktyvų parapijos tikinčiųjų dalyvavimą sukilime. Ilgainiui padidėjęs parapijai, buvo padidinta ir bažnyčia – prie jos šonų primūryta pora kopyčių³. Prie bažnyčios pastatyta ir vadinama špitolė – elgetynas⁴.

Kunigai aukodavo kasdienes mišias bažnyčioje ir atlikdavo kitas religines paslaugas: krikštydavo, tuokdavo, pašventinda-

Soviet occupation, distribution of the Catholic Church Chronicle and the nation's revival.

STRAIPSNIO OBJEKTAS: Garliavos Šv. Trejybės parapija.

TIKSLAS: apžvelgti šios parapijos istorinę raidą, katalikiškos religinės bendruomenės veiklos ypatumus nuo jos įsteigimo pradžios iki šių dienų.

Straipsnyje aptariamas religinio gyvenimo savitumas Garliavoje XIX a. ir XX a. I pusėje, nušviečiamas bendruomenės narių susitelkimas ginant tikinčiųjų teises sovietiniu laikotarpiu, atskleidžiamos didžiulės parapijiečių pastangos priešintis sovietinei ideologijai: aktyvi vaikų katekizacija, tikinčiojo jaunimo grupių steigimas, Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos platinimas.

PAGRINDINĖ IŠVADA: Garliavos Šv. Trejybės katalikų bendruomenė išsiskiria kaip itin glaudžiais tarpusavio ryšiais susieta, vertinanti tautinės kultūros ir katalikiškas vertybes.

PRASMINIAI ŽODŽIAI: religinė bendruomenė, Garliava, Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika.

Key words: religious community, Garliava, Lithuanian Catholic Church Chronicle.

vo, dalyvaudavo laidotuvėse, taip pat dėstė tikybos pamokas parapinėje ir valdinėje pradžios mokykloje. Ir vaikams, ir suaugusiems jie diegė doros ir moralios elgsenos principus, griežtai reikalavo laikytis katalikų tikėjimo nuostatų. Kaip liudija Vytautas Lieponis, Garliavoje XIX a. „*prie bažnyčios durų, iš lauko pusės, buvo įmūrytos grandys, kuriomis prirakindavo doroje nusižengusius: vaikina iš vienos pusės, jaunąją iš kitos pusės. Vaikiniui uždėdavo maišą ant galvos, jaunąją virkščių vainiką. Žmonės, eidami bažnyčion, tokius nusidėjėlius pajuokdavo.*

Dorovės nusižengimų iš viso buvę mažai. Nusižengusią merginą žmonės atstumdavo. Tėvai tokias merginas labai bausdavę. Nusižengusiai merginai labai sunku būdavo: jos neištekėdavo, net namiškai vengdavo su jomis kalbėtis, tėvai neskirdavo dalies ir t.t. Vyro, žinoma, tas nelietė⁵.

Likusiam našliu vyrui kunigas liepdavo kuo greičiau vesti kitą moterį, nes laikyta, kad vienam vyrui gyventi yra negerai. Neretai patys kunigai pripiršdavo kokią merginą, ir tokios naujos santuokos būdavo sudaromos vos per keletą mėnesių. Katalikams vesti nekatalikes ar tekėti už kitatikių buvo griežtai draudžiama⁶.

Katalikiškas religinis gyvenimas Garliavoje XIX a. ir XX a. I pusėje buvo itin aktyvus, nes Garliava buvo dekanato centras. Šiam dekanatui priklausė Aleksoto, Tabariškių, Kampiškių (esančių tarp Kauno ir Rumšiškių), Pažerų, Veiverių, Skriaudžių, Ažuolų Būdos, Margininkų ir Pakuonio parapijos, iš viso – 10 aplinkinių bažnyčių. Tarp jų visuomet buvo stiprus ryšys, nes didžioji dalis šių bažnyčių stovėjo prie kelio Kaunas–Marijampolė–Varšuva, kuriuo vyko gyvas judėjimas. Į Garliavos bažnyčią nuolat atvykdavo kunigų iš kitų parapijų, čia vykdavo reikšmingi dekanato narių susibūrimai. Reikšmingas

Sugriauta Garliavos katalikų bažnyčia. Apie 1916 m. Nuotrauka iš parapijos archyvo

įvykis Garliavos bažnytiniame ir visuomenės gyvenime – 1898 m. miestelio bažnyčioje apsilankęs vyskupas Antanas Baranauskas, garsiojo *Anykščių šilelio* autorius, kuris šiuo laikotarpiu *uoliai lankydavo bažnyčias, sakydavo aštirus pamokslus, stiprino tikėjimą*⁷. 1897 m. jis buvo nominuotas Seinų diecezijos vyskupu ir iš Petrapičio, sutvarkęs savo reikalus, atvyko į Kauną, o iš čia – į Garliavą, kur viešėjo pas Marijampolės dekaną⁸. Šias pareigas eiti tuo metu buvo paskirtas Garliavos klebonas Petras Budzeika, tad pas jį klebonijoje, pačiame miestelio centre, ir apsisuto Antanas Baranauskas. Vyskupas lankomose parapijose darė didžiulį įspūdį visiems žmonėms, į jo aukojamas mišias susirinkdavo gausios minios. Į klausytojus Baranauskas kreipdavosi lietuviškai, o pamokslus sakydavo ilgai, dažniausiai net valandą. Ir Garliavoje vyskupas *per tris dienas sakė graudingus lietuviškus pamokslus, per ką garbingi Jo žodžiai pasiliko širdyje tūkstančių žmonių*⁹. Iš Garliavos bažnyčios vyskupas Antanas Baranauskas vedė didžiulę procesiją į Jonučių kapines. Jos metu *Visų Šventųjų litanią užgiedojo lenkiškai. Kadangi žmonės lenkiškai nemokėjo, ją giedoto tikrai vyskupas su kunigais*¹⁰.

Vėliau, pasak B. Kviklio, *pradėjęs artimai bendrauti su lenkų kunigais bei aukštaisiais dvasininkais bei dvarininkais, jis skersai žiūrėjo į lietuvių šviesuomenę ir į tautinį lietuvių atgimimą*, regis, nenorėdamas, kad lietuviai atsiskirtų nuo lenkų, su kuriais gal galėtų stipriai spirtis rusinimui, pasisakydavo prieš lietuvišką aušrininkų ir varpininkų, o ypač kunigų veiklą, savo raštuose laikėsi lenkiškos raidžių rašybos, per procesijas uždraudė lietuviškai giedoti, nes neva verstos lietuviškos giesmės neturinčios bažnytinės aprobatos¹¹. Kai vyskupas dar plačiau pradėjo lenkti kunigus prie lenkomanijos, supykę Garliavos jaunuoliai iš moliūgo jam padarė baidyklę ir nusiuntė dovanų į Kauno kunigų seminariją.

Garliavos bažnytinių gyvenimą skaudžiai palietė Pirmasis pasaulinis karas. Jo metu buvo susprogdinti Garliavos Šv. Trejybės bažnyčios bokštai, dalis skliautų, suskilo sienos, sudegė visi klebonijos pastatai. Iki 1923 m. bažnyčia buvo suremontuota, o 1935 m. pagal architekto Stasio Kudoko projektą atstatyti ir bokštai. 1935 m. S. Kudokas, jis buvo baigęs architektūros mokslus Italijoje, Kaune suprojektavęs Karininkų ramovę, chirurgo Vlodo Kuzmos privačią ligoninę–gyvenamąjį namą, Pažerų bažnyčią,

parengė projektą atstatyti nugriautus bokštus su barokiniais šalmais. Projektas buvo išties puikus, itin tinkantis vietai. Pasak B. Kviklio, *daugiau kaip dvigubo aukščio pagal bažnyčios stogą, tie bokštai dominuoja plačioje apylinkėje. Trys bokštų tarpniai padabinti karnizais ir piliastrais, o viršuje yra aukštos atviros angos su arkomis varpams skardenti. Po kupolų išgaubtais karnizais įkomponuotos apskritos nedidelės angos. Bažnyčios šonuose pastatytos koplyčios. Visas pastatas aptinkuotas. Atstatant bokštus, buvo pakeistas pirmykštis stilingas frontonas nauju, kitoku, su baliustradomis ir statula*¹².

Nepriklausomybės laikotarpiu Garliavos bažnyčioje buvo įrengti ir pirmieji Lietuvoje elektriniai vargonai. Jie buvo pirkti Vokietijoje¹³. Vargonininku dirbo Petkevičius, turėjęs gražią sodybą prie kelio į Prienus. Pats šventorius buvo aptvertas aukšta mūrine tvora su koplyčiomis ir arkiniais vartais. 1936 m. parapijai priklausė 6135 katalikai¹⁴. Katalikiškas religinis gyvenimas Garliavoje sparčiai aktyvėjo, įgijo vis įvairesnių formų. Daugėjo naujų katalikiškų draugijų ir sambūrių, rengta vis daugiau katalikiškų renginių. 1924 m. Garliavoje buvo įkurtas Lietuvos katalikų moterų draugijos skyrius. Stipriai veikė Garliavos moterų tretininkų organizacija. Į bažnyčią tretininkės ateidavo vilkinčios uniforma: ilga ruda sukni su didele ruda apykakle. Procesijų metu mūvėdavo baltas pirštines, nešdavo savo vėliavą. Tretininkų organizacijai priklausė ir joje aktyviai veikė garliaviškė Ona Sikorskytė.

Nepriklausomybės laikotarpiu priešais bažnyčią, kitoje gatvės pusėje, buvo naujai pastatyta dviejų aukštų mūrinė klebonija (dabartiniai parapijos namai), kurioje gyveno trys kunigai. Kunigų gyvenamieji kambariai įrengti antrame aukšte. Kiekvienas jų turėjo atskirą butą. Kiti klebonijos kambariai skirti svečiams apnakvydinti. Pirmame aukšte buvo klebonijos raštinė. Bažnyčios raštininko pareigas atlikdavo vargonininkas. Už klebonijos plytėjo didžiulis kiemas su tvenkiniu ir ūkiniais pastatais. Juose laikyti klebonijai priklausantys arkliai, karvės, kiaulės, daugybė paukščių. Šį ūkį prižiūrėjo du samdiniai. Klebonija turėjo specialų rūšį – leidainę, kur ir vasarą būdavo laikomi ledai. Prie pastato iškastas gilus šulinys, kurio vanduo buvo labai skanus, vasaromis juo gardžiudavosi parapijos žmonės. Klebonijoje gyveno ir šeiminkė, virėjos. Klebonijai priklausė beveik 12 ha žemės¹⁵. Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu klebonijos kiemas traukė praeivių žvilgsnius – pavyzdinčiai ir gražiai sutvarkytas. Jame akį viliojo kuplūs gėlių darželiai, kuriuose žaliavo daug rūtų ir įvairiomis spalvomis žydinčių vasarinių gėlių. Darželius prižiūrėjo uoli klebonijos šeiminkė, gebėjusi tinkamai rūpintis estetiniu aplinkos vaizdu.

Sekmadeniais į Garliavos bažnyčioje aukojamas Mišias susirinkdavo daugybė žmonių. Kai kurie už tam tikrus nuopelnus turėdavo bažnyčioje ir savo vietas. Antanas Čebelis, kaip ir valsčiaus viršaitis Mikelionis, sėdėdavo už vargonų, nes buvo giedorius – tenoras, priklausė vyrų chorui, kuris visuomet giedodavo Velykų metu. Tai buvo tarsi pirmos eilės balkonai, iš kurio gerai matyti visa bažnyčia¹⁶. Parapijos tikintieji visuomet laikydavosi įprastinės tvarkos: lankydavo rytines mišias, priedavo išpažinties ir priimdavo Komuniją, po to eidavo pailsėti iki sumos – užkasti, išgerti arbatos, pamaitinti vaikus, pabendrauti su pažįstamais ir giminaičiais. Daugelis ateidavo į garsiąją A. Gervės arbatinę – puošnų medinį pastatą su bokšteliu, šalia kurio veikė nedidelė kepyklėlė. Čia žmonės pirkdavo karštų bandelių, pyragaičių, duonos, gurkšnodavo karšto gėrimo. Tik po sumos vykdavo namo. Kitaip buvo nepriimta, nepaduru¹⁷. Prie bažnyčios būdavo

dažnai renkamos piniginės rinkliavos *Už Lietuvos laisvę*. Pinigus iš dosnių parapijiečių rinkdavo pasipuošusios mergaitės.

Su katalikišku religiniu gyvenimu buvo susiję daug nuo seno tautoje susiklosčiusių papročių, kurie išliko reikšmingi ir tarpukario laikotarpiu. Kunigai kasmet po šv. Kalėdų važiuodavo kalėdoti. Kaip prisimena vietiniai gyventojai, paprastai *važiuodavo trys padvados – „kalėdnykai“, kurie iš ūkininkų gaudavo grūdų, o kunigas – pinigų. Kartais kunigas klausdavo vaikų poterių, todėl vaikai jo baimindavosi. Dar kartu važiuodavo prižiūrėtojas, tuo metu juo dirbo Šalna. Kunigas Leonas vaikams duodavo paveikslukų. Į namus juos įleisdavo per paradines duris. Prie stalo kunigas nesėdavo, pietų važiuodavo valgyti ten, kur numatyta. Dažniausiai – pas garliaviškį Tumpą*¹⁸. Daugelio gyventojų atmintyje išlikęs senas laukų šventinimo paprotys. Pavasarį kunigas būdavo kviečiamas šventinti laukų, kad užaugtų geras derlius, kad jo neiškirstų ledai. Jis ateidavo prie lauko ir šventindavo, o žmonės būreliais giedodavo. Po to kunigas eidavo prie kito ūkininko lauko¹⁹. Apie šį paprotį pasakoja ir Algirdas Drūlia:

Kiekvienais metais Jonučių kaimo gyventojai, pabaigę dirbti visus pavasario darbus, eidavo nuo kryžiaus prie kryžiaus giedodami giesmes, kad Dievas duotų gerą derlių. Jonučių kaimo gyventojai rinkdavosi į Kazio Dagilio sodybą, nes ten buvo daug vietos. Atsiveždavo kunigą iš Garliavos, ir kaimo žmonių eisena patraukdavo prie kryžiaus. Žmonės giedodavo giesmes. Pirmasis kryžius, prie kurio žmonių eisena sustodavo, buvo prikaltas prie medžio pakelėje šalia Stasio Alubausko sodybos. Toliau žmonės giedodami eidavo pro Sabaliausko sodybą prie Kamanavičiaus, kur stovėjo antrasis pakelės kryžius. Trečiasis kryželis buvo prikaltas prie tuopos, šalia Leimonų sodybos. Čia pagiedojo žmonės sugrįždavo atgal į Kazio Dagilio sodybą. Kunigas pašventindavo laukus, kad geras derlius užderėtų.

Pas Kazį Dagilį susėdavo kambaryje, ir Jonučių kaimo giesmininkai ir giesmininkės giedodavo rožančių. Baigę melstis kaimo gyventojai susidėdavo ant suolų suneštus vaises ir vaišindavosi, šnekučiuodavosi.

*1960 m. sovietų valdžia pradėjo naikinti kryžius, o 1962 m. jie buvo visiškai sunaikinti. Naujų kryžių nebuvo galima statyti. Kai kaimo gyventojai bandydavo kryžių atstatyti, jį kažkas valdžios įsakymu nupjaudavo ir net kelią uždarydavo, kad žmonės negalėtų pravažiuoti*²⁰.

Gegužės mėnesį Garliavos parapijos kaimuose būdavo giedamos Mojinės (arba Mojavos). Tai Švč. Mergelei Marijai skirtos gegužinės šventės, kurių metu seklyčiose būdavo išpuošiami Švč. Marijos paveikslai, pamerkta gėlių, žmonės susiburdavo pas kurį nors ūkininką į tokią išpuoštą seklyčią, skaitydavo litaniją ir giedodavo. Jonučiuose būdavo giedama pas Tiškevičių (itin gražiai giedodavo jo dukra Tiškevičiūtė), Mastaičiuose – pas Čibirką, Šniūruose – pas Vaitauską, Adomavičių. Moterys gėlėmis išpuošdavo ir Švč. Marijos altorių bažnyčioje – tam būdavo skiriamos pačios gražiausios gėlės. Į Mojavas rinkdavosi daug jaunimo. Po jų šeštadieniais burdavosi muzikantai ir vykdavo šokiai, „vakaruškos“.

Katalikiški laidojimo papročiai Garliavoje buvo tokie patys, kaip ir kitose Sūduvos vietovėse. Mirus žmogui, jis būdavo naujai aprengiamas. Į šermenis ateidavo žinomi giedoriai, vyrai ir moterys, šermenų giesmėmis lydėti mirusį Amžinybėn. Po šarvonės karstas, giedoriais giedant, vežamas į bažnyčią, užkeliamas ant *kantapilio*. Kunigas atvykdavo laikyti mišių. Po mišių mirusysis išvežamas laidoti. Į laidotuves gėlių mažai kas nešdavo.

Mirusiajam artimos moterys eidavo ryšinės juodomis skarelėmis, ir tokios gedulo atributikos laikydavosi vienus metus. Marija Dagilytė-Montvilienė prisimena, kad, mirus jos tėvui, mama dukrelėms nupirko juodas sukneles ir skareles²¹.

Gyventojai katalikai laidoti senosiose Jonučių kapinėse. Jose buvo ir nešventinta dalis – apie 20 arų. Šiame plote buvo laidojami savižudžiai, kurių pasitaikydavo labai retai, vos vienas kitas, bet vis dėlto pasitaikydavo. Šie mirusieji būdavo atvežami kitu, aplinkiniu keliu per Jonučių kaimą ir jų karstai įkeliami per tvorą – per vartus į kapines jų įnešti kunigas neleisdavo²². Kitose Lietuvos vietovėse nešventintoje kapinių dalyje buvo laidojami ir laisvamaniai, tačiau apie tokius palaidojimus Jonučiuose žinių nėra. Sovietiniais metais nešventintoje teritorijoje buvę kapai tapo visų Jonučių kapinių dalimi.

Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu bažnyčia ypač telkė parapijos žmones, veikė jų gyvenimus. Su bažnyčia glaudžiai susijusios įvairios religinės tradicijos. Viena iš jų – atlaidai.

ATLAIDAI

Nuo seno Garliavos bažnyčioje būdavo švenčiami Šv. Antano, Šv. Onos, Švč. Panos Marijos, Šv. Juozapo, Šv. Trejybės ir Šv. Izidoriaus atlaidai. Garliavos bažnyčioje liepos 1 dieną vykdavo Šv. Onos atlaidai. Kaip teigia Marija Dagilytė-Montvilienė, šių atlaidų tradicija buvo labai sena, į juos važiuodavę ir jos tėvai, ir seneliai, gimę ir augę XIX a.²³. Patys didžiausi būdavo Šv. Trejybės atlaidai, kurių metu į Garliavą suplūsdavo minios žmonių. Jie vykdavo rugpjūčio pradžioje ir tęsdavosi tris dienas. Jiems būdavo iš anksto ypatingai ruošiamasi. Moterys nupintais vainikais išpuošdavo visus altorius, kurie tiesiog skęsdavo gėlėse, *ilgi ažuolo vainikai tįsodavo nuo aukštų bažnyčios skliautų iki pat grindų. Apvainikuodavo bažnyčios paradines duris ir vartus. Šveicoriai – tvarkdariai – ruošdavo bažnytines vėliavas, baldakimą, liktarnas*²⁴. Per atlaidus į bažnyčią atvažiuodavo daug kunigų iš kitų parapijų, šv. Mišias aukodavo 2–3 kunigai. Bažnyčioje susirinkdavo tiek daug žmonių, kad kunigui būdavo net sunku prasibrauti prie klausyklos. Šv. Mišių metu žmonėms dovanodavo įspūdingus šventųjų paveikslėlius, kurie tuo metu buvo labai paplitę.

Pagrindinės Mišios aukotos labai iškilmingai. Jas aukodavo kitos parapijos kunigas, pamokslą sakydavo taip pat atvykęs iš kitur, klausyklose išpažinčių taip pat klausydavo kiti. Kaip prisimena garliaviškis Jonas Čebelis, *pamaldos prasidėdavo iškilminga procesija, kurios metu būdavo nešamos visos turimos bažnytines vėliavos, liktarnos, altorėliai. Kunigas eidavo po didžiuoju baldakimu. Šventorius taip pat būdavo pilnas žmonių, nes jie netilpdavo viduje. Paprastai šventorijuje stovėdavo daugiausia jaunimas ir vyrai. Pamokslas skiriamas tam šventajam, kurio atlaidus minime, išgarbinti. <>Šventorius būdavo gėlėmis nubarstytas. Mergaitės, baltos kaip gulbės, gėles kunigui po kojomis barstydavo. Pamaldos trukdavo ilgokai. Vargonai ir choras giedodavo mišių giesmes, būdavo ir solistų. Ypač geras choras susibūrė vargonaujant muzikai Jankauskui*²⁵.

Atlaidai kiekvienam parapijiečiui būdavo didelė asmeninė šventė, kuriai ypač ruošiasi, teikta išskirtinė reikšmė. Pasak Čebelio, *žmonės į atlaidus rinkdavosi nuo pat ryto. Kas pėsčiomis, kas važiuoti. Kas paprastais vežimais, o kas bričkomis, drončkomis ir net fajetonais. Visi pasikinkę geriausius arklius, jų šorai su žvangučiais. Pilni garliaviškių kiemai arklių ir vežimų. Ir mūsų kieme žmonės pasistato arklius. Visada su savo šeima atvykdavo Rimie-*

nė iš Pažerų. Jie dideli ūkininkai, jų arkliai gražūs. Mamutės sesuo Uršulė paprastai atvykdavo pėsčiomis, nors pas Rimus gyveno. Visada pasiraitojus nuo rasos andaroką – ilgą sijoną, čeverykus nešdama rankoje. Pas mus atsipūsdavo, apsiaudavo čeverykus ir visai diena išeidavo į bažnyčią²⁶. Atlaidai suburdavo ir prašančius išmaldos (Ant šventoriaus nuo didžiųjų bažnyčios durų iki pat vartų ir net už vartų prie šventoriaus būdavo įsitaisiusios eilės elgetų²⁷), ir įvairius prekeivius, kurių taip pat susiburdavo begalės. J. Čebelio teigimu, prieš atlaidus būdavo sujudimas visame miestelyje. Prekybininkai apsirūpindavo naujomis prekėmis, įvairiausiais gėrimais. Jau kelios dienos prieš atlaidus palei šventorių ir gatvę užsiimdavo vietas „karabelninkai“ – smulkūs keliaujantys prekybininkai. Jie pasistatydavo specialias palapines, kur ant stulų išdėstydavo savo prekes: maldaknyges, rožančius, škaplierius, įvairius kryžiuokus, žvakes. Buvo čia ir įvairiausių papuošalų, kitų smulkių prekių. Ypač daug buvo įvairiausių saldainių: ilgų kaip lazda, pyпкиų, švilpukų. Buvo ir sukamų ratų saldainiams lošti ir kitokių visokiausių loterijų. Galėjai ir akį pamiklinti, iš šautuvėlio pataikęs į siūlą – kišeninį laikrodį už 5 litus numušti. O jau kiek barankų suveždavo: išstisos vežimų eilės. Virtinės didelių, mažesnių ir visai mažų. Barankininkai, vienas už kitą garsiau šaukdami, siūlo savo prekes. Žmonės perka, lauktuvių juk parvežti į namus reikia. Prekyba prasideda nuo pat ryto ir tęsiasi visą dieną iki vakaro²⁸.

Atlaidai būdavo galimybė susitikti giminėms, pažįstamiems, todėl po šv. Mišių daugelis atvykusiųjų lankydavo artimuosius garliaviškius jų namuose, kiti pasklisdavo po miestelio arbatines ir restoranus papietauti, užkąsti, drauge aptarti kunigo pamokslą, pasidalinti patirtais įspūdžiais. Žmonės ilgai neišsiskirstydavo. Daug jų susispiessdavo klebonijos sode, kur būdavo pastatytas „balaganas“ – vykdavo loterija. Ten būdavo prikabinėta įvairiausių daiktų, o pačiame centre – dviratis, patefonas ir gramofonas su didžiule žvilgančia triūba. Galima dar išlošti paršiuką ar gaidį. Deja, dauguma kokį nors papuošaliuką ar žaisliuką teišlošia²⁹.

Atlaidai nepaprastai pagyvinavo miestelio gyvenimą, sukeldavo jame tikrą šurmulį. Anot J. Čebelio, jiems pasibaigus, prekybininkai kraudavo neparduotas prekes, ardydavo savo prekystalius. Aprimdavo triukšmas arbatinėse, restoranuose, tik kai kur dar tolumoje girdėdavosi vyrų, traukiančių dainas, balsai. Miestelyje ilgai linksmindavosi jaunimas – atlaidų metu užsimegzdavo daug naujų pažinčių, kurios vėliau virsdavo vestuvėmis³⁰. Tad parapijos gyvenime atlaidai būdavo viena iš reikšmingiausių švenčių.

KUNIGAI

1827 m. kleboną Survilą pakeitė kunigas Antanavičius, tačiau po poros metų, 1829-aisiais, jis buvo paskirtas Sudargo bažnyčios klebonu. 1829–1830 m. Garliavoje klebonavo kunigas Tanavičius, vėliau – Marcej Rzepnicki. Visi į Garliavą paskirti kunigai buvo iškilios asmenybės, ir kiekvieno jų buvimas šioje parapijoje ženklino tam tikrą ypatingą katalikų bendruomenės gyvenimo etapą.

1863-ieji – sunkūs metai visoje Lietuvoje. Tuo laiku įvyksta sukilimas, kurio metu Garliavos vikaras Motiejus Radziukynas susirinkusiems parapijiečiams perskaito sukilimo manifestą. Jaunas kunigas, gimęs 1837 m. Žagariuose, kviečia žmones prisidėti prie sukilimo, remti sukilėlius. Sukilime tiesiogiai dalyvauja jo brolis Juozapas Radziukynas. Vikaras suimamas caro žandarų, kalinamas. Teturintis 27 metus, 1865 m. sausio 30 d. teismo sprendimu Motiejus Radziukynas ištremiamas į Sibirą. Išymo miestą, iš kurio į tėvynę sugrįžta tik po dvylikos metų. Tuo laiku jo

brolis Juozapas baigia istorijos-filologijos studijas Varšuvos universitete, pradeda dirbti mokytoju Lenkijos gimnazijose, aktyviai dalyvauja lietuvių tautinio atgimimo judėjime: rašo straipsnius, platina draudžiamą spaudą, bendrauja su Vincu Kudirka ir kitais varpininkais, tampa vienu iš jų. Į šią veiklą, grįžęs iš Sibiro, įsitraukia ir kunigas Motiejus – lietuviška knygnešystės veikla jam tampa viena svarbiausių. Mirė 1912 metais.

1866–1881 m. Garliavos parapijos administratoriumi (klebonu), kartu ir Marijampolės dekanato dekanu, paskiriamas prieš tai Veiveriuose dirbęs kunigas Jonas Prūselaitis. Tai buvo labai dvasingas, jautrus kitam žmogus, atsakingai žiūrėjęs į savo pareigas, suvokęs jas kaip atnašavimą dvasininkas, be galo nuoširdžiai rūpinęsis kiekvienu parapijiečiu. Jis gimė 1826 m. Vaisbūniškių kaime, Kalvarijos apskrityje, valstiečių šeimoje. Mokėsi Suvalkų gimnazijoje (baigė 7 klases). 1847 m. įstojo į Seinų kunigų seminariją. Kunigu įšventintas 1850 m. liepos 25 dieną. 1850–1858 m. dirbo Alvito parapijos vikaru. 1858–1864 m. buvo Veiverių filijos vikaras. 1864–1866 m. dėstė matematiką Seinų kunigų seminarijoje. Po to paskirtas į Garliavos Šv. Trejybės bažnyčią.

Kunigas Prūselaitis plačiai bendravo su naująja pasaulietine lietuvių inteligentija. Pas jį Garliavoje 1879 m., grįžęs iš mokslo Maskvoje, viešėjo Jonas Basanavičius. Prūselaitis gerai suprato, kad ne kiekvienas lietuvis jaunuolis, paragavęs mokslo, gali tapti kunigu, priešinosi tėvų požiūriui versti jaunuolius jėga rinktis kunigo kelią – juo galima eiti tik turint ypatingą pašaukimą. Todėl būtent jis atkalbėjo Marijampolės gimnazijoje besimokiusio Kazio Griniaus, būsimą Lietuvos prezidento, tėvus stumti jaunuolį kunigo keliu, kai jau keletą kartų mokynys pats to buvo atsakęs. Jei nejučias tokio palinkimo, tai geras kunigas iš jo neišeisias – su tokia mintimi kunigas išlydėjo Griniaus tėvus iš Garliavos, kur šie dažnai lankydavosi pas savo giminaičius Pavytės kaime. 1881–1900 m. kunigas Prūselaitis liko be pareigų. Mirė Varšuvoje 1900 metais.

1882 m. Garliavos klebonu ir Marijampolės dekanu paskirtas Petras Budzeika. Jis gimė 1841 m. sausio 18 d. Sūduvoje. Pirmosios kunigavimo vietos nežinomos. Iki 1873 m. buvo Seinų katedros vikaras, vienu metu – Seinų kunigų seminarijos ekonomas. 1873–1881 m. kunigavo Lenkijoje.

Jaunystėje jis aktyviai palaikė lietuvių atgimimą: važiuodamas į Seinus pas vyskupą dekanato reikalais, seminarijos klierikams nuveždavo lietuviškos spaudos, kurios gaudavo iš Kalvarijoje gyvenusio knygnešio kunigo Adomo Grinevičiaus. Grįždamas atgal Kalvarijoje gaudavo lietuviškos spaudos Kauno kunigų seminarijos auklėtiniais. Tačiau vėliau, paklusdamas bažnytinės vyresnybės, ypač vyskupo A. Baranausko reikalavimams nepalaikyti aušrininkų ir varpininkų, nuo lietuviškos spaudos laikėsi atokiai. Bendravo su Kaziu Aglinsku. Mirė 1907 m. spalio 4 d. Garliavoje. Palaidotas Jonučių kapinėse.

Mirus Budzeikai, 1907 m. Garliavos bažnyčios klebonu ir Marijampolės dekanato dekanu paskirtas kunigas Jonas Žalauškas (g. 1848 m.), prieš tai kunigavęs Gelgaidiškyje ir Griškabudyje, ten buvęs uolus kunigo, draudžiamos lietuviškos spaudos platinimo, M. Sederavičiaus talkininkas. Vėliau buvo paskirtas Kalvarijos parapijos dekanu. Klebono Žalauško gyvenimo ir darbo metai Garliavoje sutapo su ypač sudėtingu istoriniu laikotarpiu. Pirmojo pasaulinio karo metais Klebonas stengėsi išgelbėti kiek galima daugiau bažnyčios turto nuo sunaikinimo. Užėjus vokiečiams, jam buvo įsakyta apleisti kleboniją, tad kunigas glaudėsi vietinių gyventojų namuose. Jis mirė 1919 m. gegužės 14 dieną.

Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu parapijos religinį gyvenimą aktyviai skatino kunigas dekanas Pranas Račiūnas (g. 1879 m. rugpjūčio 17 d.). Tai buvo ypač taurus dvasininkas, ilgam išlikęs parapijiečių atmintyje. Jis pažinojo kiekvieną garliaviečių šeimą, gebėdavo nuoširdžiai patarti sunkiausiais gyvenimo klausimais. Lankyti sergančių parapijiečių ar pagelbėti būtiną valandą net į kiek tolimesnes vietas – Stanaičius, Juragius, Jurginiškius jis važiuodavo vienas, sėdęs ant dviračio, jei nebūdavo arklio, ir nelaukdamas niekieno pagalbos. Buvo labai paprastas ir nuoširdus, žmogiškai šiltas, neturėjo jokie išdidumo. Jam buvo labai svarbu, kad bažnytinis parapijos gyvenimas glaudžiai susisietų su tautiniu patriotiniu žmonių ugdymu, todėl veiklą plėtojo glaudžiai bendraudamas su to meto tautinėmis organizacijomis ir jų nariais, ypač mokytoju A. Mitkumi. Kunigas daug dėmesio skyrė parapijos vaikų ir jaunimo religiniam ugdymui. Progimnazijos mokinius mokė tikybos. Organizavo katalikiškas jų kuopeles. Telkė moterų katalikių sambūrį. Buvo aktyvus visų šių religinių grupelių veiklos koordinatorių, labai domėjosi jų užsiėmimais ir renginiais.

Vos atėjęs dirbti į Garliavą, P. Račiūnas uoliai rūpinosi bažnyčios remontu, jos rekonstravimu, ieškojo tam geriausių būdų: subūrė parapijos pagalbininkų komandą, pakvietė architektą S. Kudoką. Vokiečių okupacijos metais kunigas dekanas buvo išvarytas iš klebonijos ir glaudėsi pas garliaviškius Ivanauskus, zakristijono namuose. Sovietmečiu persikėlė į kunigų nuomojamą privataus namo dalį, nes klebonija sovietų buvo atimta ir paversta ligonine, nebuvo vilties, kad kada gali būti gražinta tikintiesiems. Labai sielojosi dėl sovietinės okupacijos, varžomų tikinčiųjų teisių. Jam teko matyti prie sribynės numestus išniekintų partizanų kūnus. Tuo laiku visomis išgalėmis stengėsi padėti vietiniams žmonėms, ragino juos sutvirtėti malda, kiek galima išlaikyti dvasinę rimtį. Yra žinoma, kad padėjo slapstytis kai kuriems parapijos asmenims, kuriems grėsė tremtis į Sibirą, palaikė ryšius su Tauro apygardos partizanais, gaudavo iš jų informacijos. Nors pokariu sunkokai sirgo plaučių ligomis, stengėsi nepasiduoti, uoliai atlikti savo kasdienės pareigas. Mirė prieš eidamas aukoti šv. Mišių 1951 m. lapkričio 22 dieną. Palaidotas Jonučių kapinėse.

1930–31 m. Garliavos bažnyčioje vikaru dirbo ir kunigas Mykolas Krupavičius. Jis buvo plačiai žinomas visuomenėje kaip Krikščionių demokratų partijos kūrėjas, politikas, inspiravęs Lietuvoje žemės ūkio reformą, atnešusią šaliai didžiulę naudą ir pakėlusią jos gyvenimą į Vakarų Europos lygmenį, leidusią susikurti valstybėje stipriam pasiturinčių ūkininkų sluoksniui. Kunigas Krupavičius Garliavoje buvo labai mėgstamas kaip itin išsilavinęs, intelektualus, plačių pažiūrų žmogus, galėjęs su parapijiečiais laisvai diskutuoti bet kokiais visuomenės gyvenimo klausimais. Jis garsėjęs ir įspūdingais pamokslais. Nuolat rūpinęsis Lietuvos likimu. Parapijiečių liudijimu, Garliavoje nuolat buvo sekamas A. Smetonos valdžios ir tą gerai žinojo, netgi mėgdavo šelmiškai pasijuokti iš savo seklių³¹.

Tuo laiku Garliavos bažnyčioje dirbo ir kanauninkas Jonas Dumčius. Jis gyveno įsigytame Kazimieravos dvare 2 km iki Garliavos (dabartinės S. Lozoraičio gatvės gale). Gimė 1870 m. lapkričio 10 d. Mockupių (Jagamasčių) kaime, Sūduvoje. Šeimoje augo šeši vaikai, iš jų du tapo kunigais (Jonas ir Vincas). Jonas Dumčius kunigu išventintas 1894 m. balandžio 15 dieną. Vikaravo Porite, Kudirkos Naumiestyje, vėliau buvo Lomžos kalėjimo kapelionas. Nuo 1905 m. iki 1928 m. buvo išvykęs į JAV, tačiau tuo laiku grįždavo ir į Lietuvą, kuri jį labai traukė. Galiausiai sugrįžo visam laikui ir pradėjo dirbti Garliavos parapijoje. Buvo didelis savojo

krašto patriotas. Ypač rūpinosi vaikų katekizacija. Mirė 1943 m. rugsėjo 11 d., palaidotas Garliavos bažnyčios šventoriuje.

Po kunigo Račiūno mirties Garliavos bažnyčios klebonu buvo paskirtas Pranciškus Leonas. Kunigu jis buvo išventintas 1915 m. rugpjūčio 1 dieną. Leonas ilgą laiką buvo Garliavos vikaras, šioje vietovėje iškunigavo per 50 m. Jis gimė 1892 m., jo tėviškė – netoli Šilavoto, Ingavangio kaime. Teisininkas, mokslininkas, visuomenės veikėjas Petras Leonas, dėdė, padėjo brolio sūnui išsismokslinti, paskatino rinktis dvasininko kelią³².

Pranciškus Leonas buvo kunigas iš pašaukimo. Toks jis išliko daugelio garliaviškių atmintyje: visuomet atidus žmogui, gebantis kiekvienam įžiebtį viltį, pasiklydusį sugrąžinti į tikėjimo kelią. Be savo kasdienių tiesioginių pareigų parapijoje, kunigas Leonas vesdavo mokiniams tikybos pamokas. Dažniausiai vaikus mokydavo ne mokykloje, o bažnyčioje prie Švč. Marijos altoriaus. Drauge su kunigu Račiūnu jis labai rūpinosi katalikiškų vaikų ir jaunimo sambūrių veikla, visokeriopai ją rėmė net ir tada, kai ši veikla buvo draudžiama. Buvo labai intelektualus, klebonijoje sukauptė nemažą biblioteką, kuria leisdavo naudotis parapijiečių vaikams.

Vokiečių okupacijos metais kunigas P. Leonas Garliavos Šv. Trejybės bažnyčios rūsiuose slapstė ir išgelbėjo žydų tautybės mergaitę Eleną Bermanaitę³³. Esama duomenų, kad slėpė ir daugiau žydų vaikų.

Sovietams okupavus Lietuvą, kunigo tėvai ir brolis su šeima, šešiais vaikais, buvo ištremti į Sibirą, Irkuto sritį, Usoliję. Jiems teko laimė sugrįžti į tėviškę. Pokariu kunigo pusseserė dirbo Kauno *Aušros* mergaičių gimnazijos mokytoja. Šioje gimnazijoje ir Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu, ir sovietmečio pradžioje mokėsi daug mokinukų iš Garliavos krašto, kurios buvo baigusios vietinę progimnaziją. Nors iš pažiūros atrodė labai įbaugintas ir baikštus, kunigas Pranas Leonas, sužinojęs iš patikimų asmenų apie gresiančius trėmimus, pranešdavo savo pusseserei mokytojai, kurioms šeimoms tai gresia ar jau vykdomos represijos, ir ši įspėdavo mergaites, kad jos tądien nevyktų namo. Taip nuo Sibiro trėmties buvo išgelbėta ne viena mokinė. Kunigas Pranciškus Leonas mirė 1982 m., palaidotas Jonučių kapinėse.

BAŽNYČIA SOVIETMEČIU IR ATGIMIMO METAIS

Užėjus sovietams, bažnyčios klebonija buvo nacionalizuota. Kaip ir kitose Lietuvos vietovėse, joje įsteigta ligoninė. Buvo atimta ir parapijos žemė, bažnyčios pastatai apkrauti dideliais mokesčiais. Kunigai jau nebegalėjo laikyti arklio kaip sosisiekimo priemonės, būtinos lankant parapijiečius ar ligonius. Buvo uždarytos Pėtnyčių ir Pajiesio kaimų koplyčios Garliavos parapijoje.

Pradėta suiminėti kunigus kaip pavojingus sovietinei sistemai asmenis. Iš Garliavos apskrities į Sibirą ištremtas kunigas Paulius Jančauskas (g. 1904 m.), išlaužo parapijos klebonas, Vincas Kizlaitis (g. 1895 m.), ilgametis Tabariškių parapijos klebonas (kalėjo septynerius metus). Suimtas, tardytas ir kalintas Leonas Klimas (g. 1907 m.), Kampiškių parapijos klebonas. Tuo laiku pradėtos nuožmiai naikinti senosios Jonučių kapinės. Vietiniai gyventojai prisimena, kad jose buvo daug senų antkapių su išvaizdiomis grotelėmis, bet jie nuplėšti, sunaikinti. XIX a. žinomų ir gerbiamų gyventojų kapavietės pradėtos užlaidoti žuvusiais sovietiniais aktyvistais, taip stengiantis ištrinti atmintį.

Religinė laisvė Lietuvoje šiuo laiku pradėdama agresyviai varžyti. Mokyklose uždraudžiamas religinis mokymas, suvaržoma vaikų katekizacija bažnyčioje. Uždraustos visos religinės brolijos

ir draugijos, bet kokie tikinčių bendraminčių būreliai ir susiejimai. Uždaroma nemaža veikusių bažnyčių, jų pastatuose įrengiami grūdų, miško medžiagos, trašų sandėliai ir pan.

Pirmaisiais sovietinės valdžios dešimtmečiais kunigai P. Račiūnas ir P. Leonas kiek įmanydami stengėsi rūpintis bažnyčios reikalais ir telkti parapijos žmones. Jie daug nuveikė, kad bendruomenė nebūtų išsklaidyta, tvirtėtų savo tikėjimu. Septintajame dešimtmetyje, 1968 m., Garliavos bažnyčios klebonu tapo Petras Dumbliauskas. Šioje parapijoje jis klebonavo iki 1971 m. liepos 14 dienos. 1975 m. Garliavoje pradėjo dirbti kunigas Vaclovas Stakėnas (iki 1980 m. spalio mėnesio). Nuo 1980 m. Garliavoje vienus metus klebonavo kunigas Juozas Uleckas. Jis gimęs 1913 m., kunigu įšventintas 1937 metais. Uleckas buvo Aleksoto dekanato dekanas ir Vilkaviškio vyskupijos Bažnytinio tribunolo gynėjas. Garliavos vikaru tuo laiku dirbo ir kunigas Bronislovas Paltanavičius (gimęs 1948 m., kunigu įšventintas 1980 m.). 1981 m. pabaigoje Garliavos klebonu ir dekanu paskirtas kunigas Juozas Jakaitis. Neilgai trukus jį pakeitė kunigas Andrius Gustaitis. Šiuo laikotarpiu Garliavos kunigai uoliai rūpinosi bažnyčios išlaikymu, ji buvo suremontuota, įvestas šildymas. Bažnyčios remontu ypač rūpinosi kunigas Dumbliauskas. Dengtas čerpėmis bažnyčios stogas sutrūkinėdavo, todėl kunigas siekė pakeisti stogo dangą. Tai įgyvendinti nebuvo lengva, nes daug sunkumų sudarė bokštai, kuriuos perdengti reikėjo sumanumo. Šiam darbui Dumbliauskas pasikvietė vietinį gyventoją Vaičiulaitį, kunigo Antano Vaičiulaičio tėvą. Šis vyras ir atliko minėtą sunkų darbą. Taigi Garliavos bažnyčios pastatas visomet buvo deramai prižiūrimas.

Sovietinės okupacijos metais Garliavos bažnyčios kunigai ir tikintieji aktyviai priešinosi brukamai sovietinei ideologijai. Sovietmečiu Garliava tapo tikru tautinės ir religinės savimonės žadavimo židiniu. Kunigai Petras Dumbliauskas, Vaclovas Stakėnas, Aldonas Gudaitis, Vytautas Prajara, Andrius Gustaitis, Bronislovas Paltanavičius dėjo daug pastangų, kad parapijiečiai ne tik išlaikytų gilų santykį su bažnyčia, gyvą tikėjimą, bet ir rūpintųsi svarbiausių lietuviškų vertybių išsaugojimu, puoselėtų tautišku-

Garliavos Švč. Trejybės bažnyčia. 2013. Nuotrauka iš parapijos archyvo

mą ir patriotines nuostatas. Garliavoje šiam darbui buvo palankios sąlygos, nes didelę bendruomenės dalį sudarė iš kalinimo vietų sugrįžę rezistentai, politiniai kaliniai ir tremtiniai, jų šeimos nariai, kurie plačiai rėmė bažnytinę ir tautinę kunigų veiklą. Pasak Aldonos Griekietienės, visi kartu jie davė stiprų pagrindą Lietuvos Sąjūdžio susikūrimui ir Lietuvos nepriklausomybės atkūrimui³⁴. Akivaizdu, kad šių kunigų veiklos reikšmė visos Lietuvos Atgimimui istorikų lig šiol dar nėra deramai įvertinta.

Itin didžiulis dvasinis pakilimas Garliavoje buvo pastebimas parapijoje pradėjus dirbti kunigui Petru Dumbliauskui. Savo klebonavimo metu Garliavos bažnyčioje jis subūrė daug vaikų ir jaunimo, kurie adorudavo ir patarnaudavo per šv. Mišias. Vaikų susirinkdavo tiek daug, kad jie vos begalėdavo sutilpti presbiterijoje. Tuo laiku atgijo ir sustiprėjo sovietmečio pradžioje priltildytas bažnyčios choras, buvo įkurtas atskiras vaikų ir jaunimo choras. Kadangi sovietmečiu mokykla buvo atskirta nuo bažnyčios, tad veikla su vaikais ir jaunimu buvo griežtai draudžiama, tačiau kunigas Dumbliauskas buvo aktyvus kovotojas prieš ateizmą ir prievartą. Dėl suklestėjusios katechetinės veiklos sovietų valdžia stengėsi, kad kunigas būtų iškeltas iš šios vietos, jam būtų paskirta kita parapija.

Didžiulį indėlį į šį dvasinį rezistencinį judėjimą Garliavoje įnešė vienuolė, sesuo Inocenta – Zuzana Miliūtė. Sovietmečiu daugelis vienuolynų buvo uždaryti, vienuoliai išsklaidyti. 1970 m. pavasarį kunigas P. Dumbliauskas pakvietė seserį Inocentą vargoninkauti Garliavos bažnyčioje. Ji turėjo aukštąjį muzikinį išsilavinimą, buvo vargonininkų bažnyčioms mokytoja, pagrindžio sąlygomis parengusi didžiulį būrį jaunų vargonininkų Lietuvoje. Sesuo Inocenta buvo labai intelektualai, entuziastinga ir veikli. Garliavoje ji subūrė daugiau nei 50-ties žmonių *Didįjį Sumos* chorą, kuriame giedojo įvairių specialybių ir išsilavinimų žmonės³⁵. Užgiedojęs bažnyčioje, šis didžiulis ir savo balsais galingas choras tiesiog virpindavo parapijiečių sielas, jie patirdavo nepaprastus išgyvenimus ir neišdildomą pojūtį, kokia stipri jėga telkiasi tarp šių bažnyčios sienų, didžiulį savos religinės bendruomenės tikėjimą, vienybę, ryžtą ir galią. Neilgai trukus sesuo Inocenta tapo ir bažnyčios vaikų ir jaunimo choro vadove³⁶. Šis choras atitraukdavo parapijos jaunuosius nuo ateistinių renginių mokykloje, padėjo ugdyti jų religinę ir tautinę dvasią. Kaip ir parapijos kunigai, sesuo Inocenta labai rūpinosi, kad sovietinės prievartos varginami krašto žmonės, suaugę ir jauni, paguodą rastų bažnyčioje ir maldoje, kad juos susietų tikėjimas, giesmė ir viltis. Viltis gyventi. Viltis būti išganytiems. Viltis tikėti, kad visos prievartos imperijos, melu ir nemeile grįstos ideologijos suaiži, subyra.

Be šios aktyvios veiklos, bažnyčios choristus sesuo Inocenta kviesdavo į prasmingas išvykas po gimtąjį kraštą, į susitikimus su garbiais kunigais disidentais: Juozu Zdebskiu, Alfonsu Svarinsku ir kitais, persekiojamais KGB, kurie drąsiai bei ryžtingai aiškino okupacijos žalą tautai ir bažnyčiai, žadino drąsą ir pasiryžimą priešintis okupantams ir jų kolaborantams³⁷. Kaip prisimena tų išvykų dalyviai, gūdziais sovietiniais metais jiems teko apsilankyti lietuviams brangiose vietose: prie LDK Vytauto paminklo Perlojoje, prie Vinco Kudirkos kapo ir paminklo Kudirkos Naumiestyje, bažnytinio relikvijų muziejuje-klėtelėje Paberžėje, Budavonės miške, kur buvo mirtinai nukankinti trys kunigai, prie Skausmo kalnelio Veiveriuose, Punios šile ir kitose vietovėse, kuriose buvo pralietas kovotojų prieš okupacinį režimą kraujas. Ir visose šiose kelionėse garliaviškis lydėjo uolios sesuo Inocenta. Apie tragiškus įvykius, išlikusius atmintyje, keliauninkams primindavo bažnyčios choristai Algirdas Drūlia, Vytautas Švirinas, Stanislovas Petkevičius, Viktoras Žindžius³⁸.

Vienas iš įspūdingiausių tų metų įvykių – Garliavos bažnyčios choristų išvyka į Rygą, kurią vaizdžiai prisiminė A. Grikiėtienė: *Apvažinėję beveik visą Lietuvą, aplankę ir pabuvoję keliose dešimtyse bažnyčių, kur būdavome kviečiami giedoti įvairioms iškilimėms, aplankėme ir Rygą. Ten užmezgėme nuoširdžius ryšius su Dievo Motinos Dangun Ėmimo bažnyčios choru, kuriame giedojo latviai, lietuviai, lenkai ir estai. Ten net ir Šv. Mišios buvo aukojamos lotyniškai, o pamokslai pagal grafiką buvo sakomi lenkų mišiose – lenkiškai, lietuvių – lietuviškai, latvių – latviškai. Tarp mūsų ir Rygos choru buvo dvasinė – politinė draugystė. Sulaukėme ir jų atsakomojo vizito Garliavoje. Atvykusieji parklupę ant kelių mūsų bažnyčioje meldėsi garsiai: „Tėve mūsų“ – latviškai, „Sveika Marija“ – lenkiškai, „Garbė Dievui“ – lietuviškai. Bažnyčioje buvę žmonės nustebo, tai buvo ypač jaudinančios akimirkos, nes visa vyko tuo metu, kai tai buvo griežtai draudžiama. Ir organizatoriai vadovai, ir visi dalyviai galėjo būti teisiami, nes baudžiamojo kodekso straipsniai buvo palankūs susidorojimui su tautinėmis-religinėmis apraiškoms³⁹.*

Dar vienas svarbus sovietmečio Garliavos religinio, kartu ir tautinio, gyvenimo išskirtinumas – kasmet bažnyčioje švęsta Vasario 16-oji. *Vakarinės šv. Mišios aukojamos už Lietuvą, choras giedodavo Maironio ir kitų autorių giesmes–maldas už Tėvynę, o Mišioms pasibaigus, skambėdavo Vinco Kudirkos „Tautiška giesmė“ – himnas. Po Šv. Mišių išsiskirstydavome mažais būreliais į konspiracinius butus – švęsti. Jaunimui aiškindavome Vasario 16-osios reikšmę Lietuvai, tautiniais simboliais puošėme vaišių stalus, – taip šiuos įvykius prisiminė jų dalyvė A. Grikiėtienė.*

Visus minėtus Garliavos religinio ir patriotinio gyvenimo procesus inspiravo ir visuomet aktyviai skatino bei rėmė 1981 m. klebonu paskirtas kunigas Andrius Gustaitis. Tai asmenybė, palikusi itin ryškų pėdsaką krašto istorijoje.

Andrius Gustaitis gimė 1910 m. lapkričio 30 d. Pažerų parapijoje Girininkų kaime. Mama – Ona Ardžijauskaitė-Gustaitienė, tėvas – Juozas Gustaitis. Turėjo seseris Oną, Magdeloną, Adelę (vėliau Skučienė) ir Agotą (vienuolė), brolius Petrą (emigravo į Argentina), ten ir mirė) ir Benjamina. Benjaminas mokėsi Kauno Aušros gimnazijoje, buvo Kauno apskrities moksleivių ateitininkų pirmininku. 1941 m. birželio 23 d. žuvo didvyrio mirtimi nuo sovietinių okupantų gindamas Aleksoto tiltą⁴⁰.

Andrius Gustaitis lankė tėvų namuose įkurtą pradžios mokyklą, vėliau mokėsi Veiverių progimnazijoje ir Prienų Žiburio gimnazijoje. Ją baigęs, 1930 m. įstojo į Kauno universiteto Medicinos fakultetą. Pasimokęs vienus metus, nusprendė siekti kunigystės ir įstojo į Kauno kunigų seminariją. Kunigu įšventintas 1935 m. birželio 16 dieną.

Tapęs kunigu, Gustaitis vikaravo Gižuose, Prienuose, Kalvarijoje, kur tuo metu klebonavo žinomas politikos veikėjas kunigas Mykolas Krupavičius. Gustaitis ėjo vikaro ir progimnazijos kapeliono pareigas. Jau tuomet jis aktyviai dalyvavo katalikiško jaunimo veikloje, lankėsi pavasarininkų stovyklose. Vėliau, 1940–1947 m., vikaravo Šakiuose. 1941–1943 m. jis buvo berniukų gimnazijos kapelionas Marijampolėje. 1943–1945 m. – Plokščių vikaras. 1945 m. paskiriamas Šakių parapijos klebonu. Ten, per pustrėčių metų intensyviai dirbdamas, atstatė karo nuniokotą bažnyčią. 1948–1956 m. Gustaitis paskirtas klebonu Didvyžiuose, Šventėžeryje, Pajevonyje, Vilkaviškyje. 1956–1960 m. eina Vilkaviškio vyskupijos kurijos kanclerio pareigas. 1960–1971 m. Gustaitis – Aukštosios Panemunės parapijos klebonas, o nuo 1969 m. – dar ir Margininkų parapijos klebonas. Už aktyvią veiklą su vaikais ir jau-

nimu sovietinė valdžia kunigai Andriui Gustaičiui uždraudė dirbti Kauno mieste, ir jis buvo priverstas išvykti į provinciją.

1971–1976 m. kunigas Gustaitis dirbo Meteliuose bažnyčios administratoriumi. 1976–1981 m. – Igliaukos parapijos klebonu. 1980 m. gegužės 17 d. kunigui Gustaičiui buvo suteiktas Šventojo Tėvo Jono Pauliaus II kapeliono – monsinjoro titulas.

Nuo 1981 m. monsinjoras Gustaitis tampa Garliavos parapijos klebonu ir Aleksoto dekanato dekanu, ir tuo metu jis aktyviai įsitraukia į parapijos bažnytinį ir visuomeninį gyvenimą: telkia jaunimą, vykdo vaikų katekizaciją, rengia tikinčiųjų susibūrimus, rūpinasi *Lietuvos Katalikų bažnyčios kronikos* leidimu ir platinimu.

Nuo 1984 m. Gustaitis paskiriamas Vilkaviškio vyskupijos Kunigų Tarybos ir konsultorių kolegijos nariu. 1985 m. – Kauno kunigų seminarijos klierikų nuodėmklausys. Nuo 1956 m. iki 1999 m. – Vilkaviškio vyskupijos bažnytinio tribunolo pirmininkas (oficialas). 1999 m. paties prašymu atleidžiamas iš Vilkaviškio vyskupijos Bažnytinio tribunolo oficio, Aleksoto dekanato dekanu ir Garliavos parapijos klebono pareigų ir paskiriamas Garliavos parapijos altaria. Mirė 2000 m., palaidotas senosios Pažerų bažnyčios šventoriuje⁴¹.

Nuo 1987 m. birželio mėnesio Garliavos bažnyčios vikaru paskirtas Vytautas Prajara. Jis parapijoje dirbo iki 1990 m. gegužės.

KATALIKŲ BAŽNYČIOS KRONIKA GARLIAVOJE

Nepaisant nuolatinės persekiojimo grėsmės, sovietmečiu ne vienas Garliavos gyventojas aktyviai dalyvavo pogrindiniame judėjime, siekė žadinti tautinę savimonę. Ši veikla apėmė ne tik religines vaikų ugdymo grupes, nuolat veikusias bažnyčioje iki pat Atgimimo, kol jos tapo legalios, bet ir slaptos lietuvių religinės bei kultūrinės spaudos platinimą, remiamą ne tik katalikų kunigų, bet ir pasauliečių, bei informacinių žinių apie sovietinės sistemos represijas perdavimą užsienyje veikusioms laisvoms radijo stotims, transliavusioms šią informaciją į Lietuvą – *Amerikos Balsui* Vašingtone bei *Laisvosios Europos radijui*.

Viena iš asmenybių, inspiravusių pogrindinės lietuvių spaudos leidybą, buvo kunigas Juozas Šalčius, gimęs 1900 m. sausio 13 d. Garliavos valsčiuje, Stanaičių kaime, kunigavęs Veiveriuose. Šalčius uoliai rinko ir publikavo medžiagą apie kunigą Konstantiną Olšauską, Oskarą Milašį ir kitas garsias lietuvių tautos asmenybes, stengėsi išsklaidyti visuomenei sovietų priemestas jų veiklos interpretacijas. Už savo religinę tautinę veiklą pokariu dešimčiai metų kunigas ištremtas į Sibirą. Grįžęs iš įkalinimo jis buvo vienas iš pogrindinio religinio leidinio *Rūpintojėlis* organizatorių ir leidėjų. Sumuštas įsiveržėlių į namus, sunkiai sirgo. Kunigas Šalčius buvo vienas iš tų, kurie sumanė Lietuvoje toliau tęsti pogrindinės spaudos, anksčiau pradėtos partizanų rezistentų, leidybą ir ją aktyvinti visais įmanomais būdais.

Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika (sutrumpintai LK BK) – 1972 m. Lietuvoje pradėtas leisti pogrindinis savilaidos kunigų ir seserų vienuolių rengiamas leidinys. Jis reiškė naujo pasipriešinimo sovietinei totalitarinei sistemai etapo pradžią. Tyrinėtojų teigimu, leidėjų siekis buvo ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje paskleisti informaciją apie bažnyčios ir tikinčiųjų teisių šalyje pažeidimus, apie protesto akcijas dėl neteisėtos valdžios pareigūnų veiklos, apie žmonių persekiojimą dėl politinių ir tautinių pažiūrų ir kt. *Idėja leisti tokį leidinį kilo ištremtiems vyskupams Juozui Steponavičiui ir Vincentui Sladkevičiui, o leidinio įgyvendintojas ir redaktorius buvo kunigas Sigitas Tamkevičius. Vėliau, 1983 m., jį areštavus, šį darbą iki 1989-ųjų perėmė kunigas Jonas Boruta. Aktyviausi*

šio leidinio talkininkai buvo kunigai Alfonsas Svarinskas, Juozas Zdebskis, Juozas Kauneckas ir kiti. Šiek tiek didesnio formato nei paprastas mokyklinis sąsiuvinis „LKB kronika“ buvo rašoma spausdinimo mašinėle, vėliau dauginama elektrografiniu arba spiritinio rotaprinto būdu. Kunigų ir vienuolių parengtą „LKB kronikos“ dviejų šimtų tiražą vėliau dar įvairiais būdais dauginavo ir platindavo pasauliečiai. Šis sąsiuvinėlis Maskvos disidentų (Sergejaus Kovaliovo) ir į Lietuvą atvykusių turistų pastangų dėka pasiekdavo Vakarų. Ten buvo profesionaliai išspausdinamas ir skaitomas įvairių radijo stočių laidose. Nuo 1972 m. kovo mėnesio „Kronika“ reguliariai pasirodydavo kas 2–3 mėnesiai 40–50 psl. numeriu. Joje aprašyta lokali informacija: valdžios prievartos aktai atskiruose regionuose, vyskupijose, pateikiami dokumentų, pvz., pareiškimų, protestų tekstai su pasirašiusių pavardėmis⁴².

Katalikų bažnyčios kronika rašyta bei spausdinta ir Garliavoje. Kaip teigia A. Grikiėtienė, prie „LKB kronikos“ dirbo garliaviečiai kunigai V. Stakėnas, V. Prajara, mokytoja Elena Levickienė, kuri perspausdindavo rašomąją mašinėle medžiagą, duotą kunigo Prajaros, taip pat Garliavos gyventojai Saulius Kelpša ir jo broliai – Valdas ir Jaunius⁴³. Sėkmingai kuriant ir platinant LKB kroniką ypač daug nuveikė kunigas Vytautas Prajara. Buvo ir daugiau žmonių, prisidėjusių renkant informaciją, ją sisteminant, papildant, spausdinant, tačiau dėl stiprios konspiracijos visų jų identifikuoti nepavyko. Garliavoje LKB kroniką platino bažnyčios choro vadovė sesuo Inocenta, duodavusi žmonėms pasiskaityti ir kitų pagrindinių leidinių, iš Sibiro tremties sugrįžusi Jadvyga Bieliauskienė, gyvenusi centrinėje, Vytauto gatvėje, ir savo namuose sekmadienio vakarais ne vienus metus rengusi katalikiškus jaunimo susibūrimus. Tai buvo legendinė asmenybė, itin tvirto charakterio bebaimė moteris: dar būdama septyniolikmetė, pokario partizanų ryšininkė, tardoma visą kalnę prisirišė sau, kad išgelbėtų našlį tėvą su šešiais vaikais, daugybę metų kalėjo lageryje Komi SSR, vėliau – už nelegalią pagrindinę veiklą Mordovijoje. J. Bieliauskienė niekada neišdavė savo politinių įsitikinimų ir moralinių nuostatų. Kartu lageryje kentėjusi Liuda Kaminskaitė (vėliau Kelpšienė) prisimena, kad kalinės neklausydavo prižiūrėtoju, pakliūdavo tai su nelegaliais rašteliais, tai laiškėliais, gaudavo karcerio⁴⁴. Iš Mordovijos lagerio Jadvyga Bieliauskienė parašė laišką Ronaldui Reiganui, kuriame pasveikino jį antrą kartą tapus JAV prezidentu ir išdėstė situaciją apie asmens laisvių pažeidimus Sovietų Sąjungoje. Laiškas, slapta išneštas iš lagerio, pateko adresantui. Būtent jį JAV prezidentas ir parodė M. Gorbačioviui, kai šis gyrėsi, kad Sovietų Sąjungoje seniai nesą politinių kalinių. 1986 m. sugrįžusi iš tremties, Jadvyga Bieliauskienė buvo nuvykusi į JAV, kur susitiko su prezidentu Ronaldu Reiganu – tai buvo išskirtinės reikšmės įvykis Lietuvos istorijoje. Garliavos krašto žmonių atmintyje J. Bieliauskienė išliko kaip aktyvi kovotoja už tikėjimo laisvę, žmogaus teises, katalikiškos ir patriotinės jaunimo dvasios puoselėtoja ir itin uoli LKB kronikos platintoja.

Garliavoje platinti Katalikų Bažnyčios Kroniką pradėjo Saulius Kelpša. Jis gimė 1965 m. Garliavoje. Augęs ir dvasiškai brendęs patriotiškoje, tvirtas tautiškumo ir religines nuostatas puoselėjančioje pokario rezistentų ir tremtinių šeimoje, jis užaugo drąsiu ir stipriu Tėvynės labai gyvenimą paskirti pasiryžusiu žmogumi. Buvo giliai tikintis. Jau besimokydamas Garliavos II vidurinėje mokykloje, nutarė tapti katalikų kunigu, šias mintis išsakė viešai. Buvo labai gabus mokinys, uolus matematikas, gebėjęs uždavinius rašyti kaip riešutus. Septynis kartus mėgino stoti į kunigų seminariją, tačiau jo pareiškimą nuolat atmesdavo⁴⁵. Vėliau tapo pagrindinės Kauno ku-

nigų seminarijos auklėtiniu, tačiau kone dešimtmetį saugumo struktūroms trukdant nebuvo įšventintas ir oficialiai pripažintas kunigu.

Saulius palaikė glaudžius santykius su Prienuose dirbusiu kunigu Juozu Zdebskiu. Abu nutarė įvykdyti svarbią misiją – aplankyti Sibire kalintį kunigą Sigitą Tamkevičių. Kelionė buvo labai sudėtinga, bet įvykdyta. Kartu nutarta ir leisti bei platinti LKB kroniką. Saulius kartu su Jadvyga Bieliauskiene pasidalindavo darbais platindami leidinį tarp Garliavos žmonių. Jis vežiodavo leidinio numerius ir po visą Lietuvą. Buvo suimtas, dešimčiai parų pasodintas į kalėjimą kartu su kriminaliniais nusikaltėliais.

1986 m. vasario 16 dieną trijose Garliavos vietose – ant Jonučių vandenvietės bokšto, Muzikos mokyklos ir bibliotekos stogų suplevėsavo Lietuvos Trispalvė. Šimtams garliaviečių tai buvo neįtikimiausias faktas ir beribis džiaugsmas. Žmonės gatvėje susitikę šypsojosi, dalijosi naujiena, ir buvo galima jausti, kaip seniai daugelis laukė tokio įvykio, kaip karštai buvo to išsiilgę. Visus jaudino ir klausimas: kas tie didvyriai, kurie ryžosi tokiam sudėtingam žygiui, rizikingam ne tik gresiančiomis sovietų represijomis, bet ir tiesioginiu pavojumi gyvybei – užlipti ant vandenvietės bokšto buvo pavojinga, juolab kad sumanytą užduotį buvo galima įvykdyti tik nakties tamsoje. Viskas atrodė nesuvokiama.

Didvyriai buvo trys: tai Saulius Kelpša, Vitas Rimkevičius ir Arūnas Rekašius. Saulius Kelpša niekada nebijojo aukščio, sovietų kariuomenėje tarnavo desantininku, šokdavo iš skrendančio lėktuvo. Ir nors siekis iškelti Lietuvos Trispalvę fizine prasme jam neatrodė itin sudėtingas, persekiojimo saugotasi ir todėl veiksmui labai rimtai ruošėsi: Saulius kojas apsisuko celofano plėvele, kad neliktų jokių atspaudų ir žymių. Namiškiai nieko nežinojo apie vaikinių sumanymą.

Tą dieną Garliavą plūste užplūdo sovietinė milicija. Trispalvės buvo nukabintos: nuo Muzikos mokyklos ir bibliotekos tą padaryti nebuvo sunku, o į vandens bokštą kopti ilgai nesiryžta. Saugumiečiai uoliai stengėsi išsiaiškinti, kas iškelė vėliavą: apklausė ne vieną Jonučių vidurinės mokyklos mokinį, tardė vietinius gyventojus, bet kaltojo ilgai nerado. Kelpšų namuose atlikus didžiulę krata, nerasta jokių įrodymų. Tačiau namai nuolat sekti sovietinio saugumo. Kai vienam iš vėliavos kėlime dalyvavusių jaunuolių teko įspainioti į KGB pinkles, Sąjūdžio įvykiai nutraukė jo apklausą ir galimą visų apkalta.

Garliavoje LKB kronika keliavo iš rankų į rankas, skleisdama tiesos ir laisvės žodį. Garliavoje LKB kroniką platindavo ir Alfonsas Algirdas Dvareckis, Irena Sideravičienė, Marija Grinienė, Aldona Grikiėtienė ir kiti žmonės. A. Grikiėtienė leidinį duodavo pasiskaityti Garliavos projektavimo institute skyriaus viršininku dirbusiam, nepartiniam, karjerą pasiekusiam savo dora Česlovui Spirgevičiui, kurio sesuo, buvusi VDU Medicinos fakulteto studentė Elena Spirgevičiūtė, bolševikinės okupacijos metais (1944–01–03) nušauta sovietinio aktyvisto Alfonso Čeponio, nepasisekus jos išprieivartauti. Elena Spirgevičiūtė Kauno Arkivyskupijos kurijos buvo pasiūlyta įtraukti į ekumeninį kankinių sąrašą, *Dvidešimtojo amžiaus martirologiją*, greta 8 nukankintų kunigų, mokslininko ir mokytojos. Česlovas Spirgevičius Aldonai Grikiėtienei savo ruožtu yra davęs perskaityti jo žuvusios sesers dienaoraštį, kuriame mergina atsiskleidžia kaip taurios sielos asmenybė.

8–9 XX a. deš. Garliavoje aktyvūs buvo ir kryždirbiai. Pasak Grikiėtienės, sovietinės priespaudos metais *naktimis Garliavoje dygo kryžiai*. *Kasmet po vieną, kartais ir po keletą. Kryžių kalne Šiauliuose taip pat apstu kryžių iš Garliavos. Šioje veikloje daugiausia pa-*

sidarbavo choristai: Pijus Petraitis, Vytautas Švirinas, Pranas Blaževičius. *Kryžiai buvo gaminami Pijaus Petraičio namuose. Medžiaga duodavo gerb. monsinjoras klebonas Andrius Gustaitis, medį puošdavo tremtinys, choristės Onutės vyras, V. Butiškis. Kryžius gamino Alfonsas Gulbinas, Bronius Gibieža, Povilas Petrulevičius, Albinas Andriuškevičius, Juozas Petraitis, – visi jie talkino statant kryžius naktimis. Ir taip Garliavos krašte iškilo net 25 kryžiai – Jonučiuose, Digriuose, Juragiuose, Tvarkiškiuose, Marijampolės plente ir kitur*⁴⁶.

Šie įvykiai brandino lietuvių tautos Atgimimą. Kunigas V. Prajara pirmasis parvežė į Garliavą Lietuvos Trispalvę iš Vilniaus parke vykusio pirmojo susirinkimo, iškišęs ją pro mašinos langą. Jis buvo pirmasis Jonučių vidurinės mokyklos tikybos mokytojas. Buvo labai mylimas ir gerbiamas mokytojų, mokinių ir jų tėvų⁴⁷.

1999 m. Garliavos klebonu paskirtas kunigas Kęstutis Vosylius, išdirbęs šioje parapijoje iki 2011 metų. Per savo klebonavimo metus kunigas glaudžiai bendravo su parapijos tikinčiaisiais. Jo rūpesčiu atlikta senosios klebonijos pastato, sovietmečiu paversto ligonine, rekonstrukcija, jis tapo erdviai įrengtais parapijos namais. Vykdamas darbus, kunigas Vosylius ne tik kvietė žmones talkon, bet ir pats dirbo fizinius darbus. Kunigas bažnyčioje gražiai minėdavo ne tik religines, bet ir tautines šventes, ragino parapijiečius būti aktyviais savos bendruomenės nariais. Parapijos namuose šiuo laiku pradėti Biblijos skaitymo vakarai, į kuriuos buriasi gausi žmonių grupė.

2011 m. Garliavos klebonu tapo kunigas Gintaras Urbštas (g. 1973 m.). Jis taip pat yra glaudžiai telkiantis bendruomenę, uoliai besirūpinantis dvasiniu parapijiečių gyvenimu, bendraujantis su jaunimu. Klebonas dėmesingas visiems parapijos tikintiesiems.

Kunigas G. Urbštas kilęs iš Ilguvos parapijos. Su bažnyčios gyvenimu jis glaudžiai susijęs nuo mažens: patarnaudavo šv. Mišių metu, dalyvaudavo procesijose. Ilgainiui prisiėmė vis daugiau atsakomybės bažnyčioje: telkė vaikus, organizavo jaunimo veiklą. Visa tai darė labai uoliai. Savimonę formavo ir religinė literatūra. Bažnyčios vikaras Jonas Malinauskas buvo sukaupęs slaptą bibliotekėlę parapijiečiams, kurioje buvo valdžios neleistinių religinių knygų. Čia buvo galima skaityti šventųjų gyvenimų aprašymus, atvirus jaunimo tikėjimo liudijimus. Daugelis knygų buvo perspausdinamos mašinėle ir slapta platinamos. Jos jaunuoliui padarė labai didelę įtaką. Taip pat, kaip ir giliai tikinčios mamos skatinimas, bendravimas su kunigu Malinausku, kuris gebėdavo atsakyti į visus klausimus. Tapti kunigu G. Urbštas apsisprendė dar besimokydamas mokykloje. Kai klasėje gavo užduotį parašyti rašinį apie būsimą profesiją, atvirai išdėstė savo mintis ir siekius eiti prasmingu dvasininko keliu. Tai sovietinėje mokykloje atrodė nepriimtina, todėl rytojaus dieną mokytoja pasiūlė parašyti apie ką nors kita, tačiau jis atsisakė. Po kurio laiko pionierių vadovė rašinį perskaitė kolūkio partiniame susirinkime.

Nebuvo pionierius, nė karto neužsirišo pionieriaus kaklaraiščio, nors auklėtoja ir buvo jį nupirkusi, reikalavo užsirišti.

Savo kelio pasirinkimą kunigas suvokia kaip patarnavimą žmonėms, siekį atverti jiems tikrąjį gėrio ir grožio šaltinį. Be santykio su Kristumi tai neįmanoma, todėl labai svarbu, kad kiekvienas žmogus užmegztų šį giluminį ryšį. Padėti tai padaryti – kunigo Urbšto gyvenimo moto, svarbiausia jo apsisprendimo tapti kunigu priežastis. Šią prasmingą misiją jis iki šiol itin sėkmingai vykdo.

NUORODOS:

- ¹ Kviklys B. *Mūsų Lietuva*. Chicago press, 1980, p. 282.
- ² Ten pat.
- ³ Ten pat.
- ⁴ Ten pat.

⁵ *Baudžiava*. Sudarytojas P. Ruseckas. Kaunas, 1936, p.116.

⁶ Petro Nėniaus liudijimas 2000-09-06.

⁷ Kviklys B. *Lietuvos bažnyčios*. t. II, Chicago press, 1982, p. 43.

⁸ Ten pat.

⁹ *Tėvynės sargas*, 1899, Nr. 1, p. 44. (čia kalba netaisyta – aut. past.).

¹⁰ Ten pat.

¹¹ Kviklys, ten pat, p. 46.

¹² Kviklys, ten pat, p. 139.

¹³ Ten pat.

¹⁴ Ten pat.

¹⁵ *Ibid*, p. 67.

¹⁶ Čebelio A. prisiminimai. Nepublikuotas rankraštis. 1992.

¹⁷ Ten pat.

¹⁸ Čebelio prisiminimai, ten pat.

¹⁹ Ten pat.

²⁰ A. Drūlios liudijimas 2011-10-14.

²¹ Čebelis, ten pat.

²² Autorės pokalbis su Juozu Dagiliu 2011-10-16.

²³ Autorės pokalbis su Marija Dagilyte-Montviliene 2012-06-12.

²⁴ Čebelio prisiminimai, *ibid*, p. 66.

²⁵ Ten pat, p. 68.

²⁶ Ten pat, p. 69.

²⁷ Ten pat, p. 71.

²⁸ Ten pat, p. 68.

²⁹ Ten pat, p. 69.

³⁰ Ten pat.

³¹ Ten pat.

³² Autorės pokalbis su Vytautu Leonu 2015-05-12.

³³ Sakaitė V. *Lietuvos dvasininkai – žydų gelbėtojai*. Lietuvos genocido ir rezistencijos tyrimo centro, informacija. Prieiga per internetą: genocid.lt/leidyba/12/sakaite.htm// Žiūrėta 2015-01-06.

³⁴ Grikiatienė A. *Garliavos bažnyčios choras*. Rankraštis. Garliavos Jonučių mokyklos muziejaus archyvinė medžiaga.

³⁵ Ten pat.

³⁶ Ten pat.

³⁷ Ten pat.

³⁸ Ten pat.

³⁹ Ten pat.

⁴⁰ Garliavos Jonučių mokyklos muziejaus archyvinė medžiaga.

⁴¹ Ten pat.

⁴² *LKBK leidyba*. Prieiga per internetą: lkbkronika.lt// Žiūrėta 2015-01-24.

⁴³ Grikiatienė, ten pat.

⁴⁴ Autorės pokalbis su Liuda Kaminskaite-Kelpšiene 2014-06-21.

⁴⁵ Ten pat.

⁴⁶ Grikiatienė, ten pat.

⁴⁷ Ten pat.

CULTURAL HERITAGE. SCIENTIFIC RESEARCH WORK

Inga Stepukonienė

PARISH OF GARLIAVA BLESSED TRINITY CATHOLIC CHURCH

Summary

The article aims to survey the historical development of the parish and the religious community's activities from the very beginning to the present day. The article describes the peculiarity of religious life in Garliava in the 19th century and the first half of the 20th century, shows community members' unity in defense of the rights of believers in the Soviet period and reveals the huge parishioners' efforts to resist the Soviet ideology: active children catechizing, establishment of young believer groups and distribution of Lithuanian Catholic Church Chronicle. Garliava Blessed Trinity Catholic community is characterized as a closely interconnected, valuing national culture and Catholic values.

Inga Stepukonienė, doc., dr.
Vytauto Didžiojo universitetas
K. Donelaičio g. 52, LT 44248, Kaunas
i.stepukonienė@hmf.vdu.lt

Gauta 2016 09 28
Atiduota spausdinti 2016 10 03